

Marija Šercer

Nadgrobna ploča Stjepana II. Frankopana

Stjepan II. /1416.–1481./ treći od desetero sinova Nikole IV. Frankopana najznačajnija je osoba među Frankopanima 15. stoljeća. Već od rane mladosti bio je u diplomatskoj službi kralja Sigismunda Luksemburškog. U ime Janoša Hunyadija vodio je pregovore s napuljskim kraljem Alfonsom. Boravio je jedno vrijeme u Austriji i bio kapetanom Vojvodstva Kranjske. Kralj Matija Korvin hvalio ga je u povelji /1460./ zbog njegove mudrosti, dostojanstvenog ponašanja i vjernosti. U nekoliko navrata bio je hrvatsko–dalmatinski ban /1434.–1436. zajedno s bratom Ivanom, sam 1437. i uz Pavla Špirančića 1459.–1463./ . Umro je u Modrušu 1481. godine u 65–oj godini života.

Nadgrobnu ploču dao mu je zasigurno izraditi sin Bernardin odabravši majstora /ili više njih/ iz klesarske radionice koja je vjerojatno djelovala u Senju. Njeni su radovi, nadgrobne ploče Senjanke Dominike Bedričić /iz 1509./, modruškog biskupa Krištofora /iz 1517./ kao i reljef Krista u ikonografskom prikazu »imago pietatis«.

U ogulinskom Zavičajnom muzeju čuvaju se ulomci nadgrobne ploče na kojoj je prikaz starijeg golobradog muškarca do sredine bedara (*slika 1*). Prema ostacima grbova u donjem dijelu ploče, pokojnik je pripadao obitelji Krčkih Frankopana (*slika 2*).

Prigodom arheoloških iskopavanja koje je na području Modruša 1976. godine vodio prof. Ivan Tironi, tadašnji ravnatelj Zavičajnog muzeja u Ogulinu, otkriveni su temelji modruške katedralne crkve sv. Marije. Crkva se sastojala od broda, svetišta i sakristije.¹ Bila je to uz oštarijsku crkvu »najprostraniji sakralni objekt krbavsko–modruške biskupije« koja je osnovana bulom pape Pija II. 1460. godine. Katedrala je bila okružena bedemima, polukulama i opkopom, kao posebna fortifikacijska cjelina.² Sagrađena je na temeljima dvaju starijih crkava kapele sv. Ivana Krsti-

1 Z. Horvat, Srednjovjekovne katedralne crkve Krbavsko — Modruške biskupije, Zagreb–Gospić, 2003, str. 90.

2 Isti nav.dj., 2003, str. 89.

telja i župne crkve sv. Marka. Građena je u duljem vremenskom razdoblju od 1461. do 1508. godine. Devastirana je u vrijeme Krbavske bitke 1493. godine. Gradnja je vjerojatno nastavljena za posljednjeg modruškog biskupa Ferdinanda Frankopana od 1501. do 1508. godine.³

Prigodom istraživačkih radova u svetištu katedrale pronađene su dvije zidane grobnice. Jedna od njih je skoro u potpunosti sačuvana i u njoj su nađeni ulomci nadgrobne ploče od bijela kamena veličine oko 89 x 210/220 cm. Druga grobnica je čini se, urušena zbog ove prve.⁴

Autor teksta postavio je pitanje identiteta prikazanog lika. Da li je to možda Stjepan II. Frankopan, Bernardin ili netko od njegove djece, možda Ferdinand, izabrani biskup modruški.

Ploča ne pripada crkvenom dostojanstveniku. One su naime svojom ikonografijom strogo određene. To dokazuje i ploča modruškog biskupa Krištofora /biskup od 1480. do 1499., sačuvana u svetištu župne crkve ss. Filipa i Jakova u Novom Vinodolskom (*slika 3*). Nadgrobna ploča nađena u svetištu stolne crkve sv. Marije u Modrušu veoma je oštećena. Izrađena je u obliku izduljene pačetvorine s dvostrukim rubom unutar kojeg je na sve četiri strane bio ukras čvornatog pruća s prepletom hrastova lišća (*slika 2*). Sačuvani dio glave s realistično i vrlo uvjerljivo obrađenim licem starijeg, gojaznog, golobradog muškarca s naglašenim podbradkom, sa smiješkom na usnicama, bila je smještena na jastuk na gornjem dijelu ploče koja nedostaje (*slika 1*). Pokojnik je odjeven u košulju od koje se vidi raspor s dva gumba i bogato nabranu odjeću s rukavima iz kojih izviruju ruke s dugim prstima. Ruke su savijene u laktovima. Desna ruka prekriva lijevu tako, da se ispod nje naziru četiri lijeva prsta. Slijedi prazan svitak koji je bio vjerojatno namijenjen za tekst s podacima o pokojniku. Ispod svitka nastavljaju se nabori odjeće a potom slijede grbovne oznake obitelji Frankopan.

Štitovi su blago ukošeni i vjerojatno su im se gornji lijevi odnosno desni uglovi dodirivali. Ulomak desnog štita podijeljen je u dva polja. U gornjem polju nalazi se šesterokraka zvijezda, a donje polje je prazno. U lijevom štitu nalaze se dva uspravljena sučelice postavljena lava koji prednjim šapama drže dva okrugla peciva /ukupno četiri/ (*slika 2*). Iznad lijevog štita nalazio se ukras lisnate vitice. U sredini je bila kaciga s nakitom čija perjanica ukrašena šesterokrakom zvijezdom i nejasnim ukrašenom /rozetom ?/, prelazi preko donjeg ruba svitka.⁵

3 Isti nav.dj., 2003, str. 107.

4 Isti nav.dj., 2003, str. 106.

5 Frankopani su imali tri grbovne varijante koje se javljaju na njihovim pečatima i kamenim spomenicima 14, 15. i 16. stoljeća. Najraniji pečat /druga polovina 14. i početak 15. stoljeća/ ima lik lava u trku s kacigom i perjanicom na glavi na kojoj je šesterokraka zvijezda. Lav prednjim nogama drži vuka koji je glavu okre-

Tko je bio taj plemić prikazan u renesansnoj odjeći talijanskog plemića? Čini se, kao da pripada pratnji kralja Salamona na freski Piera della Francesce u crkvi sv. Franje u Arezzu (*slika 4*) ili da je suvremenik portretiranih osoba Antonella da Mes-sine (*slika 5*).

Bio je to Stjepan II. /1416–1481/, treći od devetero sinova Nikole IV. Frankopana. Nije bio vojnik, sudionik važnih bitaka ili vojskovođa. Radi toga nije na nadgrobnoj ploči prikazan u oklopu s kacigom na glavi kao što je slučaj s njegovim nećakom Nikolom VI. Frankopanom Tržačkim, koji je pokopan u crkvi, Majke Božje Trsat-ske u Rijeci (*slika 7*).⁶

Stjepan II. pripremao se za diplomatsku službu. Već je kao mladić boravio uz kralja Sigismunda Luksemburškog /hrvatsko–ugarski kralj 1387–1437/. Bio je član pratnje u vrijeme njegove krunidbe za cara u Rimu 1433. godine, a bio je s njim i na crkvenom saboru u Baselu. Tu mu je Sigismund dodijelio ispravu /16.siječnja 1434.godine/ kojom bratu Ivanu i njemu potvrđuje bansku čast /1434–1436, sam je banovao još 1437/. Ujedno mu daruje sve gradove i kotare koje je založio njihovu ocu za 42.000 zlatnih dukata. U povelji ističe kako je knez i ban Stjepan »prateći ga s pristojnom družinom prošle i ove godine po Lombardiji, Toskani, Italiji i Rimu, a sada i po Njemačkoj, potrošio do 3000 zlatnih forinti ili dukata..., pa njemu i braći za ustrajnu službu i vjernost« potvrđuje založene hrvatske gradove...dok ih on ne otku-pi.⁷

U Sigismundovoj pratnji nalazio se neko vrijeme i Janko Hunjadi. On je u to vri-jeme već započeo uspon na društvenoj ljestvici ugarskog plemstva. Bio je prekaljeni ratnik pogotovo u borbama s Turcima. Znao je da ih treba zaustaviti u njihovu nadi-ranju jer bi posljedice bile sudbonosne po Ugarsku i susjedne zemlje. Stoga je zami-slio plan u kojem je Alfonso Aragonski vladar Kraljevine Napulj⁸ trebao odigrati

nuo prema kacigi. Druga varijanta grba koristila se u 15. stoljeću. To je štit podijeljen u dva polja. U gor-njem /bijelom/ polju nalazi se šesterokraka zvijezda a donje /crveno/ polje je prazno. Novi, treći grb dodi-jelio je papa Martin V. 1430. godine Nikoli IV. Bio je to grb rimskih Frangepana s dva uspravljena lava u štitu kako lome dva kruha. Koristio se u isto vrijeme s ranijim grbovima u 15. i 16. stoljeću. V. Klaić, Krčki knezovi Frankapani, I., Zagreb, 1901., 218. Pál Rainer, A Frangepán család címerváltozatai a XIV — XVI. században. /Inačice grba obitelji Frankopan od XIV. do XVI. stoljeća/ u: Veszprém Megyei Múze-umok Közleményei, /Saopćenja vesprenskih županijskih muzeja/, 18, 1986., Veszprém, 1987, 357–364. V.Brajković, Grbovi, grbovnice, rodoslovlja, Katalog muzejskih zbirki XXVI, Hrvatski povijesni muzej /dalje: HPM/, Zagreb, 1995., str. 75, 76, 134.

6 Ploča se nalazi u podu s lijeve strane crkvenog broda s prikazom oklopnika u cijeloj figuri s turnirskom kacigom na glavi.

7 V. Klaić, nav.dj., 1901., str. 221.

8 Zavladao je Napuljem 1435, a umro je 1458.godine. Bio je poznat kao vladar koji je za visoke goste i posla-nike stranih knezova bio najsjajniji domaćin svoga vremena. Najveća mana bila mu je rasipnost. »Postao je

glavnu ulogu. On je imao dati Hunjadiju kao upravitelju Ugarske 100.000 dukata kojima bi se naoružalo 42.000 unajmljenih vojnika. Dio novca Hunjadi bi dao velikašima dijelom za opremu njihovih četa, a dijelom da ih privoli da prime Alfonsa za ugarskog kralja. Alfonso bi morao doći u Ugarsku i sam se staviti na čelo vojske ili odabrati vojskovođu po svom izboru. O njegovoj sigurnosti brinuo bi se Hunjadi, a u ime vjerodostojnosti ovoga sporazuma dao bi u zalog svog starijeg sina Ladislava »koji mu je draži od svih dragocjenosti ovoga svijeta.« Sve se to imalo provesti brzo do travnja 1448. godine. Hunjadi je za diplomatskog posrednika odabrao Stjepana II. Frankopana koji je bio suglasan sa planom i krajem 1447. godine otišao je u Napulj. Kralj Alfonso prihvatio je prijedlog ali je otezao s isplatom pa su ih konačno povijesni događaji pregazili. U listopadu 1448. došlo je do trodnevnog boja na Kosovu polju u kojem je ugarsko–hrvatska vojska poražena od Turaka. U toj bici borio se i Stjepanov brat Martin Frankopan s 200 konjanika.⁹

Kao tridesetogodišnjak Stjepan II. se odlučio na ženidbu. Njegova odabranica bila je Isota /Elizabeta/ d'Este, kćerka Nikole III. kneza Ferrare, Modene i Reggia. Ona se 1444. godine udala za Antonija od Montefeltra koji je odmah nakon vjenčanja ubijen a ona je ostala udovica. Dvije godine nakon toga događaja, Stjepan II. je došao u Ferraru i unatoč odvrtačanju Mlečana od toga braka, oženio Isotu.¹⁰ Godine 1454. rodio im se sin Bernardin.

Isota je nakon dvije godine umrla /26.siječnja 1456./ i sahranjena je u obiteljskoj grobnici u crkvi sv. Petra u Senju. Kasnije je prenesena u novu crkvu sv.Franje.¹¹ Njena nadgrobna ploča izrađena u gotičkom stilu stradala je nažalost kod bombardiranja Senja u Drugom svjetskom ratu.

Stjepan II. Frankopan okupio je svoju braću 1449. godine u Modrušu radi rješavanja imovinskih problema i podjele posjeda. Nakon te podjele Frankopani su se dijelili na osam obiteljskih skupina /loza/ od kojih su neke ubrzo izumrle /Martina, Ivana VIII. Krčkog i Sigismunda /. Nešto su dulje trajale cetinska, ozaljska, slunjska i tržačka loza.¹²

žrtvom zločinačkih financijskih činovnika kojima je bankrotirani kralj opljačkao imutak.« /Jacob Burckhardt, Kultura renesanse u Italiji, Matica Hrvatska, Zagreb, 1953, str. 25, 26./

9 Dr.Thallóczy Lajos–Barabás Samu, A Frangepán család oklevéltára, (Pismohrana obitelji Frankopan), II., 1454–1527, Budapest, 1913., str. XXXIX.

10 V. Klaić, nav.dj., 1901., str. 230.

11 Isti, nav.dj., 1901., str. 335, bilj. 235.

12 Martin Frankopan umro je 1479. godine bez djece. Ivan VII. /krčki/ predao je otok Krk Mlečanima 1480. godine. Sigismund je imao dvije kćeri, Barbaru /udatu za Vuka Brankovića a potom za Franju Berislavića/ i

Godine 1439. Stjepan II. Frankopan stupa u službu Habsburgovca Friedricha III. /vladao od 1440. do 1493./.¹³ Imenovan je kapetanom Vojvodstva Kranjske i obvezao se pošteno i savjesno upravljati zemljom i zadovoljiti se običnom plaćom. Obvezao se, da neće u Kranjskoj namiještati svoje, već samo domaće ljude. Ljubljanski grad i kapetaniju vratit će čim mu to kralj zapovijedi.¹⁴

Godine 1443. /3.ožujka/ dobio je od kralja privilegij za sebe i svoje nasljednike da može kovati novac po uzoru na bečke srebrnike. Do danas nije pronađen niti jedan primjerak frankopanskog novca.¹⁵

Friedrich III. kralj Austrije i car Rimsko–njemačkog carstva /zadnji car okrunjen u Rimu 1452. godine/, bio je vrsta čudaka. Bavio se alkemijom, bio je pun mističizma ali uvjeren u buduću veličinu habsburške dinastije. Na svom dvoru u Bečkom Novom Mjestu okupljao je nadarene i istaknute pojedince među kojima se našao i Eneja Silvije Piccolomini, kasniji papa Pio II. /1458.–1464./.¹⁶

Vjerojatno je, zahvaljujući tom poznanstvu, Stjepan II. Frankopan dobio od pape Pija II. 1459. godine bulu, kojom je crkva posvećena Majci Božjoj u blizini Modruša /u Otoku, danas Oštarijama/ proglašena zavjetnim mjestom. Papa je obećao obilate milosti i oprostite onima koji posjete tu crkvu i obdare ju milodarima za njeno uzdržavanje i popravke.¹⁷

Kada je 1458. godine došlo do promjena na ugarsko–hrvatskom prijestolju, za kralja je izabran Matija Korvin. Knez Stjepan II. bio je u to vrijeme u Budimu i pristao je uz novoga vladara. Kralj ga je rado primio u službu jer je bio u dobrim odnosima s Venecijom, bio je u rodbinskim vezama s milanskim vojvodom Francescom Sforzom i njegovom suprugom Blanchom, s ferrarskim i modenskim vojvodom Borrom /mladim bratom pokojne supruge Isote/ kao i s napuljskim kraljevskim dvorom.¹⁸

Doroteju /udatu za Stjepana Blagajskog/. Obje su umrle bez potomaka. Cetinska /Rmanjska/ loza nestala je s Ivanom X. koji je postao nadbiskup kaločki a umro je u Požunu 1543. Ozaljska loza izumrla je s Bartolom X. 1474.godine, a gradove Ozalj i Ribnik naslijedio je Stjepan II. s potomcima. Na taj način su stekli pridjevak »ozaljski«. Zadnji odvjetak te loze bio je Stjepan III. koji je umro bez nasljednika 1577.godine. Slunjska loza je nestala s Franjom I. 1572. godine. Najdulje se održala tržačka loza /nazvana po gradu Trzcu na Korani/. Franjo Krsto Frankopan pogubljen je u Bečkom Novom Mjestu 1671. god.

13 L.Thallóczy–S. Barabás, nav. dj., 1913., str. XXXIV.

14 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 241.

15 I. Mirnik, Srebra Nikole Zrinskog, Gvozdzanski rudnici i kovnica novca, Zagreb, 1992., str. 47.

16 E. Crankshaw, Die Habsburger, F. Molden, Wien–München–Zürich, 1971., 29, 30.

17 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 246–247.

Z. Horvat, nav. dj., 2003, str. 120.

18 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 245.

Godine 1459. putuje u kraljevoj službi u Mantovu na zbor knezova koji je sazvaio papa Pio II. radi turske opasnosti. S njim je bio i krbavski biskup Franjo Stipković pa su uspjeli kod pape ishoditi premještaj Krbavske biskupije u Modruš.¹⁹

Zbor u Mantovi trajao je više mjeseci. U proljeće 1460. godine knez Stjepan vraća se s novcem koji je papa namijenio za izdržavanje vojske protiv Turaka.²⁰ U darovnici izdanog u Egeru /15. srpnja 1460./ kralj slavi Stjepanove zasluge:

»Još u svojoj mladosti odlikovao se zreloom pameću i muževnim dostojanstvom. Bio je ures i dika svih plemića, te se proslavio svojim izvrsnim ponašanjem. U zrelijim godinama odlikovao se junaštvom i svojim žrtvama za domovinu, te je kao slavan vitez i častan knez ostao tijekom svoga života vjeran svojim vladarima i kraljevima kao meni, bio je privržen i mojemu ocu za vrijeme njegove uprave. A kada su me izabrali za kralja, bio je knez Stjepan, prvi među hrvatskim velikašima koji mi iskazaše svoju odanost i poštovanje, poklonivši mi se i priznavši me za kralja. Time je dao povoda drugima da slijede njegov primjer. Napokon, kada je papa Pio II. sazvaio u Mantovu zbor svih kršćanskih naroda, primio je knez Stjepan od mene /kralja/ teret poslanstva, te je pošao na zbor s drugim poklisarima, ne štedeći ni svoje osobe, ni svoga imetka. Deset mjeseci ostao je u Mantovi sa svojom brojnom pratnjom o svom trošku, te je onda doveo svoju pratnju zdravo i sretno kući, svladavši sve prijeteće opasnosti i neprilike.«²¹

Ljepša ocjena vjernosti od ove još nije bila napisana. Vjerojatno ju je sročio Ivan Vitez od Sredne.²²

Godine 1463. ponovo vodi poslanstvo u Rim papi radi organizacije saveza protiv Turaka. Kralj Matija imenovao ga je tada po drugi put banom Dalmacije i Hrvatske (od 1459. do 1463.) uz bana Pavla Špirančića.²³

Krajem iste godine dobio je od kralja u posjed Medvedgrad /6. XII. 1463./ pa je na taj način postao »slavonskim veleposjednikom«. /Ista darovnica ponovljena je 28. IV. 1464. u Budimu/. U kolovozu 1464. godine umire poduzetni papa Pio II. u Anconi. Flota koju je sakupio razišla se, a kralju Matiji poslano je 40.000 zlatnih forinti.²⁴

Do veće provale Turaka došlo je početkom 1468. godine. Prodrli su iz Bosne preko Like i Krbave sve do Senja. Opustošili su područje župe Modruš i zarobili

19 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 247.

20 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 245.

21 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 246.

22 L. Thallóczy — S. Barabás, nav. dj., 1913, XXXVI–XXXIX.

23 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 248.

24 V. Klaić, Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća, knj. IV., 1982., str. 70.

1. Ulomak nadgrobne ploče Stjepana II. Frankopana /1416.—
1481./, prvo ili drugo desetljeće 16. stoljeća, Zavičajni muzej
Ogulin, snimio dr. Milan Kruhek. Presnimak.

2. Ulomak nadgrobne ploče s frankopanskim grbom, prvo ili
drugo desetljeće 16. stoljeća, snimio dr. Zorislav Horvat,
presnimak.

3. Nadgrobna ploča modruškog biskupa Krištofora /† 1499./, ploča iz 1517. godine, župna crkva ss. Filipa i Jakova, Novi Vinodolski, snimio Zoran Bogdanović, Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Zagrebu, presnimak.

5. Antonello da Messina, Portret Trivulzija, 1476., Torino, Museo Civico. L.Sciascia — G. Mandel, Antonello da Messina, Rizzoli, Milano, 1967, tabla 58. i str.101. Presnimak.

4. Pratinja kralja Salamona, detalj freske Piera della Francesca u crkvi sv. Franje u Arezzu /između 1452.–1466./, L.Venturi, Piero della Francesca, Skira, Ženeva, 1954, 70., presnimak.

6. Nadgrobna ploča Bartola X. /† 1474./, Martina /† 1479./ i Doroteje Frankopan, nakon 1479. godine, franjevačka crkva Majke Božje Trsatske, Rijeka, presnimak iz kataloga »Mir i dobro«, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2000., 164.

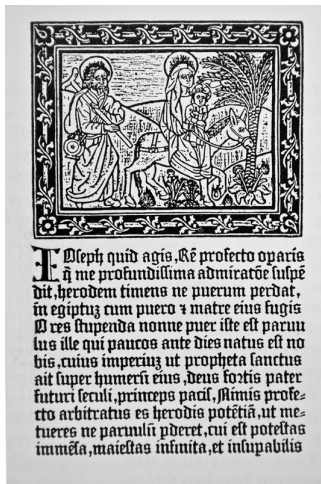
7. Nadgrobna ploča Nikole VI. Frankopana Tržačkog /† 1523./, franjevačka crkva Majke Božje Trsatske, Rijeka, presnimak iz: Senjski zbornik 32, 2005., Zorislav Horvat, Pregled sačuvanih nadgrobni ploča Krčkih knezova Frankopana, sl.11, 43. Presnimak.

8. Nadgrobna ploča Senjanke Dominike Bedričić, 1509. godina, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, presnimak.

9. Reljef Krista »imago pietatis«, početak 16. stoljeća, svetište crkve Uznesenja B. D. Marije u Crikvenici, presnimak iz vodiča Župnog ureda spomenute crkve iz 2005. godine.

10. Bijeg u Egipt, rez u metalu /Metalschnitt/ Gutenbergovog učenika Numeistera iz 1479. godine, iz: Johannes Gutenberg 1400–1468, štamparsko umijeće mijenja svijet, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart, bez datuma /1968.?,/ 4–53, presnimak.

11. Sv. Adalbert, drvorez, iz Missale Strigonense tiskan u Veneciji 1511. godine, Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 118, Wien, 1982., »Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458–1541.«, Schallaburg, 1982., 556, sl. 619., presnimak.

Sve presnimke izradila je Ivana Mora Asić, fotograf Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu na čemu joj od srca zahvaljujem. Također se zahvaljujem na pomoći pri radu ravnateljici Hrvatskog povijesnog muzeja prof. Ankici Pandžić, bibliotekarki prof. Zori Gajski, recenzentici mr.sc. Snježani Pavičić i recenzentu dr. Zorislavu Horvatu.

mного ljudi. U tom pohodu osobito su stradali posjedi knezova Frankopana. Stoga su se članovi obitelji sastali u Senju 21.ožujka 1468. kako bi dogovorili obranu svoga teritorija. Kako nije bilo konkretnog rezultata, obratili su se Mletačkoj Republici za pomoć a ona im je poslala nešto oružja, vojnika i novca. Slijedeće godine uslijedio je novi pohod bosanskog paše s vojskom od 20.000 ljudi. Paša je došao do Senja ali su ga knezovi Frankopani odvratili bogatim darovima. Vojska je opustošila Modruš, prodrli su u Kranjsku sve do Metlike i zarobili 10 do 15 tisuća kršćanskog roblja.²⁵

Stjepan II. u svojoj nemoći pred turskom silom, stavio se 1469. godine pod zaštitu Friedricha III. Svoga sina Bernardina, mladića od šesnaest godina poslao je na carev dvor u Graz u Štajerskoj.²⁶

Kralj Matija uočio je da Frankopani nisu u mogućnosti organizirati obranu primorskih krajeva i grada Senja. Stoga je odlučio uspostaviti kraljevsku vlast u tim krajevima a kapetan Blaž Podmanicki zauzeo je Senj 1469. godine.²⁷ Ovaj kraljev postupak podijelio je knezove Frankopane na dvije stranke, na onu koja je pristajala uz Matiju Korvina /knezovi Martin i Stjepan II./ i onu koja je bila protiv njega. Kada je kralj Matija Korvin početkom 1470. godine boravio u Beču kao gost Friedricha III. tamo se susreo s knezom Stjepanom II. Frankopanom. Ovaj se nastojao opravdati zbog suradnje s Mlečanima i korištenja njihovih četa u obrani Modruša.²⁸ Stjepan II. ostao je privržen kralju Matiji Korvinu. Tako je njegov sin Bernardin kao dvadesetogodišnji mladić sudjelovao u poslanstvu koje je 1476. godine dovelo kraljevu zaručnicu Beatrice Aragonsku iz Napulja u Budim. U Napulju se Bernardin zagledao u Lujzu, unuku Alfonza Aragonskog s kojom se nakon nekoliko godina oženio.²⁹

Da bi slomio samovolju visokog plemstva, kralj je sazvao sabor čitave Slavonije 1481. godine koji je trajao mjesec dana /od. 30.siječnja do 2.ožujka/. Sam kralj je došao u Zagreb i prisustvovao raspravama. U popisu optuženih velikaša i plemića nalazili su se između ostalih gotovo svi Frankopani. »Svi biše osuđeni na gubitak života i imanja. Međutim je kralj gotovo sve osuđenike pomilovao, kad su pohitali preda nj, da izmole milost.«³⁰

25 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 100.

26 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 101.

27 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 102.

28 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 104.

29 Po V. Klaiću brak Lujze Aragonske i Bernardina Frankopana obilježen je godinama. 1481. — 1489. Rodoslovlje krčkih knezova Frankopana ...u: Krčki knezovi Frankapani ..., 1901. /prilog/

30 V.Klaić, Hrvatski sabori do godine 1790., u: Zbornik Matice Hrvatske, Zagreb, 1925., str. 266.

Tako je kralj Matija 1. ožujka 1481. izdao Stjepanu II. Frankopanu ispravu na sve stare i nove posjede. Bili su to knežija Modruš s gradom Tržanom i varoši Modrušom, nadalje kašteli Vitunj, Plaški i Ključ u istoj knežiji, gradovi Grobnik i Hreljin s lukom Bakarcem te kašteli Novi Vinodol i Drivenik u knežiji Vinodolu, napokon gradovi Ozalj i Ribnik te kašteli Dubovac i Zvečaj u zagrebačkoj županiji.³¹ U prosincu iste godine 1481. umro je u Modrušu u šezdesetpetoj godini života Stjepan II. Frankopan. Dvorski povjesničar Bonfinije hvali ga. kao prvaka među senjskim knezovima radi njegove vrline, poštenja i vjernosti.³²

Grad Modruš je i nakon smrti Stjepana II. Frankopana bio nastanjen. Njegov sin Bernardin sa suprugom Lujzom Aragonskom i šestero odnosno sedmero djece³³ živi u gradu unatoč turskoj opasnosti. Supruga Lujza dogovara zaruke svoje kćeri Marije Magdalene s Matijom sinom pok. erdeljskog vojvode Ivana Pongracza od Dengelega sredinom 1489. godine.³⁴ Nakon te godine Lujza Aragonska se više ne spominje, vjerojatno je umrla. Nakon smrti Matije Korvina 1490. godine visoko plemstvo odabralo je za kralja Vladislava II. Jagelovića /1490–1516./. Uz Matijinog nezakonitog sina Ivaniša pristao je manji dio magnata /Lovro Iločki, Bernardin Frankopan/ i veći dio sitnog slavonskog plemstva.³⁵ Bosanski Jakub paša je redovito, svake godine provaljivao, pljačkao i odvodio roblje, ali je najveći poraz i velike gubitke zadao hrvatskoj vojsci 1493. godine na Krbavskom polju.³⁶ Godine 1496. Bernardinova kći Beatrice udala se za Ivaniša Korvina koji je godinu dana ranije imenovan banom Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Vjenčanje se održalo u Modrušu a o tome je 26. ožujka obaviještena i Mletačka Republika.³⁷

Bernardin je preživio sve tragične događaje svoje obitelji /smrt zeta Ivaniša 1504, unuka Kristofora 1505, unučice Elizabete 1508. i kćerke Beatrice 1510./. Na Modrušu je pokopao i svoga sina Krstu koji je poginuo 1527. godine u blizini Varaždina. Povremeno diže glas upozorenja zbog rastuće turske opasnosti. U ožujku 1522. godine boravi u Veneciji i po prvi put dolazi u Veliko Vijeće. Po ro-

31 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 295.

32 V. Klaić, nav. dj., 1901., str. 295–296.

33 U rodoslovlju krčkih knezova Frankopana V. Klaić navodi šestero djece Bernardina i Lujze Aragonske: Matiju I., Krstu I., Ferdinanda, Beatrice, Mariju Magdalenu i Veroniku. L.Thallóczy — S.Barabás navodi još i sedmo dijete Isotu /Elizabetu/, nav.dj., 1913., 199 /CXCI/, 300 /Č/. E.Laszowski, Uspomeni Zrinskih i Frankopana, Zagreb, 1926., 26, tabla X. navodi sedmero djece s pogrešnim datumima rođenja.

34 L. Thallóczy — S. Barabás, nav.dj., 1913., str. 188 /CLXXXI/.

35 V. Klaić, nav. d.j., 1982., str. 199, 200, 201.

36 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 231.

37 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 251.

mantičnom ali dojmliivom opisu Vjekoslava Klaića bio je to starac od šezdesetosam godina »visoka i vitka stasa s velikom sijedom bradom u bogatoj hrvatskoj odori.«³⁸ Krajem iste godine dolazi u Nürnberg na Njemački državni sabor gdje je 19. studenog održao na latinskom jeziku znameniti govor za spas Hrvatske (*Oratio pro Croatia*).³⁹ Vrijeme od kraja 15. stoljeća do Bernardinove smrti 1530. godine može se nazvati »Bernardinovo doba«. Ne samo da je dograđivao utvrde i gradio bedeme već je gradio brojne kapele, crkvice ili dograđivao i povećavao zborne župne crkve...⁴⁰

Bernardin je tek pred kraj života napustio već ruševan Modruš i preselio se u dograđenu utvrdu Ogulin.⁴¹

Nema sumnje da je Bernardin Frankopan dao izraditi nadgrobnu ploču svom ocu Stjepanu II. Frankopanu. Kada i u koje vrijeme pokušat ćemo zaključiti analizom nekih nadgrobnih spomenika s kraja 15. i početka 16. stoljeća koje izvjesni detalji povezuju s nadgrobnom pločom Stjepana II. Frankopana.

Na Trsatu u kapeli Majke Božje Trsatske nasuprot oltaru nalazi se nadgrobnna ploča od crvenog mramora s poprsvem muškarca i žene (slika 6). To su Martin Frankopan /1416–1479/ i njegova druga supruga Doroteja, unuka Hrvoja Vukčića Hrvatinića.⁴²

U istu grobnicu pokopan je i Martinov nećak /sinovac/ Bartol X. Okvir ploče ukrašen je viticom vinove loze vidljivom samo u gornjem dijelu. Glave leže svaka na svom jastuku s manjim kićankama na donjem rubu. Ruke pokojnika prekrížene su na isti način. Desna ruka je prebačena preko lijeve s nespretno izvedenim prstima. Ispod njih nalazi se dulji svitak koji dijeli ploču u dva dijela i zahvaća njene rubove. Na njemu se nalazio natpis koji je Ivan Kukuljević Sakcinski još uspio pročitati ili prepisati iz nekog izvora: HIC IN TVMVLO IACENT OSSA / COMITESQUE ILLVSTRES / /QVI/ SEGNIE, MODRVSSIE, TOTIQVE CROATIE / DOMINARVNT / MARTINVS ET BARTHOLOMEVS / PER ORBEM NOMINA EIVS / sic! / ILLVSTRANT / CONVENTVS MARIAE FAVTORES / SERAPHICIQVE / FVERE.⁴³ Ispod svitka nalaze se dva ukošena štita na kojima su grbovne oznake izlizane. Na njih je postavljena kaciga s dva masivna roga čiji vršci

38 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 358. Protivno V. Klaiću Milutin Cihlar Nehajev opisuje Bernardina »kao velikog ali čvrstog kremenitog čovjeka...«. Roman *Vuci*, Vinkovci, 1997, str. 35.

39 V. Klaić, nav. dj., 1982., str. 358.

40 R. Matejčić, Uvodni tekst kataloga: Prošlost i baština Vinodola, PMH, Zagreb, 1988, str. 14.

41 V. Klaić, nav. dj., 1982, str. 395.

42 E. Hoško, Na vrhu trsatskih stuba..., Tiskara Rijeka, Rijeka, 1991., str. 47, 48.

43 I. Kukuljević Sakcinski, *Nadpisi sredovječni i novovjekni...*, Zagreb, 1891., 280, 945.

zatvaraju polje sa šesterokrakom zvijezdom. Uokolo se naziru lisnate vitice. Ploča je veoma izlizana pa se detalji odjeće i oznake grbova više ne mogu razabrati.

U istoj crkvi s lijeve strane broda nalazi nadgrobna ploča Nikole VI. Frankopana Tržačkog /1458–1523/ u cijeloj figuri u oklopu s turnirskom kacigom na glavi (slika 7). Lik okrenut ulijevo stoji na postolju ispred kojeg je svitak s natpisom: HIC IACET DNS NICOLAVS / DE FRANGHAPANIBVS VGLE / SEGNE MODRSIE COMES /. O desno rame oslonjeno je koplje zastave tipa gonfanon s dva kraka a o lijevom boku visi mač. Iznad lijevog ramena je štit u obliku »konjske glave« s frankopanskirn grbom s lavovima koji lome kruh. Uzdužni rub ploče ukrašen je renesansnim cvjetnim uzorkom. Dolje na užim stranama nalaze se rogovi obilja s vazama a gore dva delfina spojenih repova sa cvjetovima u uglovima. Unutarnji dio ploče rubljen je jednostavnom trakom.

Treća nadgrobna ploča. prikazuje Dominiku Betričić /Bedričić/ suprugu senjskog suca Bernardina (slika 8). Ploča je nastala 1509. godine a nalazila se na groblju pokraj crkve sv. Marije na Artu. Danas se čuva u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu.⁴⁴

Na ploči je prikazana mlada žena u cijeloj figuri. Glava prekrivena rupcem počiva na jastuku s dvije kićanke na donjim uglovima. Ruke su blago savijene u laktovima preklopljene na sličan način kao u Stjepana II. Frankopana. One ujedno pridržavaju svitak s natpisom postavljen u predjelu bedara do ispod koljena. On glasi:

D/EO/ OP/TIMO/
PIENTISSIMIS MANIBVS
BERNARDINI
BETRICIHC !/ IVD/ICIS/
CARA DOMINICA
CONIVX TVMVLATVR
HIC MDVIII

Vratni izrez u obliku slova V i nabori suknje obrađeni su na sličan način kao na ploči Stjepana II. Frankopana.

Četvrta ploča pripada modruškom biskupu Dubrovčaninu Krištoforu /umro 1499./ a nalazi se u podu svetišta župne crkve ss. Filipa i Jakova u Novom Vinodolskom (slika 3). Ploču od bijela kamena dao je izraditi osam godina nakon njegove smrti /1517./ Feliks Petančić. Bio je rođak biskupa Krištofora, dvorjanik kralja Vladislava II., senjski kancelar, rodom Dubrovčanin.⁴⁵

44 M. Valentić, L. Prister, Zbirka kamenih spomenika, II. dopunjeno izdanje, HPM, Zagreb, 2002, str. 80.

45 V. Klaić, nav .dj., 1982., str. 264, bilj. 10.

Ploča je zanimljivo izrađena. Biskup leži u ovalnoj niši koja je zatvorena i s donje strane, a postavljena je u jednostavan pačetrovinastrani okvir čiji su uglovi ispunjeni ukrasima. S gornje i obje uzdužne strane nalazi se ukras čvornatih grana ovijenih hrastovim lišćem, koji je s vanjske strane ovičen jednostavnim glatkim rubom. U donjem dijelu ploče nalazi se natpis: XTOPHORO EPISCOPO MODRVSIIENSI FELIX / PETANCVS DRAGVSIO PATIO · F · OBAMOR/ EM PIENTISSIMI POSVIT — M.D.XVII. Glava biskupova s mitrom počiva na jastuku. S lijeve strane na jastuk je naslonjen pastoral. Biskup je odjeven u košulju čiji se ovratnik nazire ispod vrata a čija se čipka opaža u donjem dijelu iznad talara. Odjeven je u misnicu i ogrnut plaštem koji prekriva ruke blago savijene u laktovima, preklopljene na sličan način kao u Stjepana II. Frankopana, osim što su prsti toliko izlizani da se ne mogu razabrati.

Postoji još jedan reljef koji se može povezati s nadgrobnom pločom iz Modruša (*slika 9*). U crkvi Uznesenja Marijina u Crikvenici nalazi se reljef Krista u luneti prikazan kao »imago pietatis«. Vidi se Kristovo poprsje, na glavi mu je trnova kruna a uokolo aureola. Iza ramena izviruje kratka vodoravna greda križa. Ruke su savijene u laktu i preklopljene na isti način kao kod Stjepana II. Frankopana. Smještene su na rub škrinje /sarkofaga/ u kojem Krist stoji. Iznad Kristove glave na vanjskom rubu luka nalazi se glavica anđela s krilima. Reljef je veoma oštećen a potječe iz početka 16. stoljeća.⁴⁶

Godine 1491. boravila je na području Hrvatskog primorja skupina umjetnika klesara i kipara koji su se nakon smrti Matije Korvina vraćali u svoju domovinu Dalmaciju a neki u Italiju. Knez Bernardin je 1490. godine prisustvovao izboru novog ugarsko–hrvatskog kralja u Budimu odnosno Pešti. /Izbor kralja održavao se obično na Rakoškom polju s peštanske strane/. Da li ih je on pozvao u svoje primorske krajeve možemo samo nagađati. O njihovu boravku u Hreljnu 1491. gdje se upravo obnavljala crkva sv. Jurja,⁴⁷ svjedoči svetohranište /danas u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu/, a u crkvi sv. Petra i Pavla u Bribiru nalazi se reljef Majke Božje s Djetetom /danas učvršćen na zid s desne strane svetišta/.⁴⁸ Taj takozvani Majstor mramornih Madona /prema dr. Jolan Balogh Giovanni Ricci/ radio je i u Senju rel-

46 Vodič župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, Župni ured, Crikvenica, 2005.

47 E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb, 1923., str. 158.

48 M. Šercer, Djelatnost Giovannija Riccija i njegovih pomoćnika na području Hrvatskog primorja u: Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 38, Split, 1999–2000, 179–214, L. Pisani, Per il »Maestro delle Madonne di marmo«: una rilettura ed una proposta di identificazione, u: Prospettiva, Rivista di storia dell'arte antica e moderna, Nr. 106–107, Aprile–Luglio, 2002., 144–165. Autorica Linda Pisani smatra da je Majstor mramornih Madona toskanski kipar Gregorio di Lorenzo. Katalog: La renaissance en Croatie, Zagreb, 2004., str. 254–256.

jef Prijestolja milosti u senjskoj katedrali Blažene Djevice Marije i Madonu s Djetetom, danas u stubištu kuće u Vlatkovićevoj ulici 20. U skupini majstora bili su i izvođači građevinskih radova i ukrasa »lavljeg dvorišta« u Senju /danas Preradovićeva ulica 2/. Neki od njih nastavili su svoju djelatnost u Rabu koja je osobito vidljiva na prozorima, doprozornicima, portalima i kaneliranim dovratnicima pojedinih rapskih palača. Sličnost sa senjskim »lavljim dvorištem« upada u oči u dvorištu palače Dominis Namira. Od 1490. godine na Rabu djeluje radionica majstora Trogirana koji je 80-ih godina radio u Budimu i pripadao suradnicima Ivana Duknovića. Petar je u Rabu vodio radionicu u kojoj su kao pomoćnici radili jedan mletački i jedan zadarski klesar. Zaslužan je, između ostalog, za izgradnju franjevačke crkve na Komrčaru /1490./, za izradu osmerostrane krstionice za stolnu crkvu /1497./ i za kip Majke Božje s mrtvim Kristom na krilu, za nišu nad renesansnim vratima iste crkve /1514./.⁴⁹

Nije nam poznato da li je i u Senju djelovala neka klesarska radionica. Uvjeti za njeno postojanje sigurno su postojali jer su razaranja bila česta a popravci i obnova neminovni. Svakodnevni život također je donosio potrebu, osobito kod plemstva i imućnijeg građanstva, da se za umrle članove obitelji izradi nadgrobni spomenik ili barem ploča.

Ovaj osvrt na neke nadgrobne ploče i jedan reljef, samo je pokušaj da se ukaže na mogućnost postojanja majstora klesara i umjetnika koji je bio sposoban načiniti nadgrobnu ploču po zahtjevu naručioca. Za tu mogućnost važnu je ulogu odigrala skupina majstora koja je došla iz Ugarske i boravila u Hrvatskom primorju i na otoku Rabu. Među njima se zapažaju dva likovna pravca. Jedan je mekši, lirskiji koji u likovnoj obradi lica i draperija osvaja ljudskom toplinom i uvjerljivom izražajnošću. /Krug oko Majstora mramornih Madona/. Drugi pravac je nešto tvrđi i suzdržaniji u modelaciji likova, hladniji u izražajnosti, ali korektan u izvedbi. /Krug oko Petra Trogirana/. Dvije nadgrobne ploče u crkvi na Trsatu pripadaju obitelji Frankopan, ali se ne mogu ubrojiti u ove likovne pravce. Ploču Martina Frankopana dali su izraditi franjevci za svoga patrona i dobročinitelja na tradicionalan način, ali zbog velike izlizanosti nismo mogli donijeti odgovarajući sud. Ploča Nikole VI. Frankopana Tržačkog izrađena je pod utjecajem venecijanske renesansne umjetnosti.

Reljef Krista izrađen prema ikonografskoj shemi »imago pietatis« u župnoj crkvi Marijina Uznesenja u Crikvenici, blizak je raspetom Kristu na reljefu Prijestol-

49 C. Fisković, Prilog poznavanju kiparstva i graditeljstva 15. i 16. stoljeća u Rabu, u: Rapski zbornik, Zagreb, 1987., str. 321–332.

ja milosti u senjskoj katedrali. Ruke savijene u laktu i preklopljene na isti način kao u Stjepana II. Frankopana povezuju ovaj reljef s modruškom nadgrobnom pločom.

Nadgrobna ploča Dominike Bedričić iz 1509. godine izvedena je veoma kvalitetno s osobitim obzirom na prikaz rupca i odjeće. Ona je »prvorazredan izvor poznavanja gradske nošnje Hrvatskog primorja u 16. stoljeću«. ⁵⁰ Zbog točnog prikaza ženskog kostima mogli bismo zaključiti da je ploču izradio domaći majstor. On osobito pazi na detalje. Ispod gornje odjeće s izrezom u obliku slova V vidi se košulja čiji je rub ukrašen vezom ukošenih križića. Na suknji podignutoj iznad struka nabori su plitki jer odgovaraju tkanini tanje i laganije vrste. Ispod svitka pad tih nabora postaje zbijeniji i nemirniji sve do valovitog ruba.

Na ulomcima nadgrobne ploče Stjepana II. Frankopana također zamjećujemo majstora koji vodi brigu o detaljima izvedbe. Osobito je izražajno lice s individualnim crtama i obilježjima koja odgovaraju dobi šezdesetpetogodišnjaka. Ispod odjeće s V izrezom vidi se košulja kopčana s dva dugmeta. Nabori na odjeći su reljefno naglašeni, gusto raspoređeni kako dolikuje tkanini od baršuna. Svitak je oblikovan slično onom na spomeniku Senjanke Dominike. Grbovi su vješto klesani što se zapaža na manje oštećenom grbu s lavovima u propnju koji lome četiri peciva. Treba istaknuti kvalitetnu izvedbu dekorativnog ruba gdje hrastovo lišće ovija čvornato pruće. Zamjetno je umjetnikovo nastojanje da spomenik poveže u cjelinu. Stjepanove ruke postavljene su na gornji rub svitka. Odozdo perjanica zahvaća njegov donji rub, a na štit s frankopanskim grbom, kao poveznicu s rubom, postavlja lisnatu viticu.

Ukrasni motiv hrastovog lišća koje ovija čvornato pruće, susreće se na nadgrobnoj ploči modruškog biskupa Krištofora iz 1517. godine. Kako je lik veoma izlizan osim ovog ukrasa nismo našli neku drugu analogiju s nadgrobnom pločom Stjepana II. Frankopana.

Ipak, ovaj ukrasni motiv nas je uvjerio da su se klesari već u to vrijeme služili predlošcima ukrasa koje su precrtavali iz suvremenih tiskanih crkvenih knjiga (*slika 10*). Sličan ukrasni motiv s glatkim granama nalazimo na okviru Bijega u Egipat, reza u metalu Gutenbergova učenika tiskara Numeistera iz 1479. godine. ⁵¹ Ukras čvornatih grana sa hrastovim lišćem rubi prikaz sv. Adalberta u Ostrogonskom misalu tiskanom u Veneciji 1511. godine. ⁵² (*slika 11*)

50 M. Valentić, *Kameni spomenici Hrvatske XIII–XIX stoljeća*, Katalog muzejskih zbirki II, PMH, Zagreb, 1969, 1 str. 64.

51 Johannes Gutenberg 1400–1468, *Štamparsko umijeće mijenja svijet*, katalog izložbe, Zagreb, bez dat. /1968. ?, str. 4–53.

52 *Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge »Nr. 118, Wien, 1982., «Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458–1541», Schallaburg, 1982., str. 556.*

Bez svake sumnje, nadgrobne ploče Dominike Bedričić i Stjepana II. Frankopana imaju neke zajedničke crte kako u likovnoj izvedbi tako i u obradi detalja. Također i na crkveničkom reljefu Kristove ruke savijene u laktovima i preklopljene na isti način svjedoče o majstoru profinjena senzibiliteta. To nam ipak nije dostatno za tvrdnju da ih je izradio isti majstor. Vrijeme nastanka je također teško prosuditi zbog turbulentnih povijesnih prilika. Stoga smatramo, da je nadgrobna ploča izrađena vjerojatno u prvom ili drugom desetljeću 16. stoljeća.

Svitak je ostao prazan iz razloga što naručitelj nije želio da se ploča naznakom imena izloži uništenju. Ipak, razorna moć ljudskog bića učinila je svoje. Preostaje nam samo nada, da će se pri novom istraživanju toga područja naći još neki dijelovi koji će pridonijeti cjelovitosti ploče i obogatiti dojmove o jednom od najznačajnijih likova 15. stoljeća — o Stjepanu II. Frankopanu.

Literatura

- Brajković Vlasta, Grbovi, grbovnice, rodoslovlja, Katalog muzejskih zbirki XXVI, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1995.
- Burckhard Jacob, Kultura renesanse u Italiji, Matica Hrvatska, Zagreb, 1953.
- Cihlar Nehajev Milutin, Vuci, Vinkovci, 1997.
- Crankshaw Edward, Die Habsburger, Verlag Fritz Molden, Wien–München–Zürich, 1971.
- Fisković Cvito, Prilog poznavanju kiparstva i graditeljstva 15. i 16. stoljeća u Rabu u: Rapski zbornik, Zagreb, 1987.
- Horvat Zorislav, Srednjovjekovne katedralne crkve krbavsko–modruške biskupije, Zagreb — Gospić, 2003.
- Hoško Emanuel, Na vrhu trsatskih stuba..., Tiskara Rijeka, Rijeka, 1991.
- Katalog izložbe: Johannes Gutenberg 1400–1468, Štamparsko umijeće mijenja svijet, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart — Zagreb, bez dat. /1968 ?/.
- Katalog izložbe: Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458–1541, Schallaburg, 1982. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 118, Wien, 1982. La renaissance en Croatie, /Alain Erlande–Brandenburg, Miljenko Jurković/, Zagreb, 2004.
- Klaić Vjekoslav, Krčki knezovi Frankapani I., Zagreb, 1901. Klaić Vjekoslav, Hrvatski sabori do godine 1790., u: Zbornik Matice Hrvatske, Zagreb, 1925.
- Klaić Vjekoslav, Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća; knj. IV., Zagreb, 1982. /reprint/

- Kruhek Milan — Horvat Zorislav, *Castrum Thersan et civitas Modrussa*, povijesni i topografski pregled, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, Zagreb, 16/1990, 89–131.
- Kukuljević Sakcinski Ivan, *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah itd. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb, 1891.
- Laszowski Emilij, *Gorski kotar i Vinodol*, Zagreb, 1923.
- Laszowski Emilij, *Uspomeni Zrinskih i Frankopana*, Zagreb, 1926.
- Matejčić Radmila, *Uvodni tekst kataloga »Prošlost i baština Vinodola«*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1988.
- Pisani Linda, *Per il »Maestro delle Madonne di marmo«: Una rilettura ed una proposta di identificazione*, u: *Prospettiva*, Rivista di storia dell'arte antica e moderna, Nr. 106–107, Aprile–Luglio, 2002.
- Rainer Pál, *A Frangepán család cimerváltozatai a XIV.–XVI. században /Inačice grba obitelji Frankopan od XIV do XVI. stoljeća/*, u: *Veszprém Megyei Múzeum Közleményei /Saopćenja vespremskih županijskih muzeja/*, 18, 1986, *Veszprém*, 1987., str. 357–364.
- Šercer Marija, *Djelatnost Giovannija Riccija i njegovih pomoćnika na području Hrvatskog primorja* u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 38, Split, 1999–2000. 179–213.
- Thallóczy Lajos–Barabás Samu, *A Frangepán család oklevéltára /Pismohrana obitelji Frankopan/*, II., 1454–1527, Budapest, 1913.
- Valentić Mirko, *Kameni spomenici Hrvatske XIII–XIX stoljeća*, Katalog muzejskih zbirki, II., Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1969.
- Valentić Mirko — Prister Lada, *Zbirka kamenih spomenika, II. dopunjeno izdanje*, Katalog muzejskih zbirki XXXVI., Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2002.
- Vodič župne crkve *Uznesenja Blažene Djevice Marije*, Župni ured, Crikvenica, 2005.

Stjepan II Frankopan's Tombstone

Marija Šercer

Summary

Stjepan II (1416 — 1481), the third of ten children of Nikola IV Frankopan, was the most significant member of the Frankopan family in the 15th century. Since the early days of his youth he was in the diplomatic service of King Sigismund of Luxemburg. On behalf of John Hunyadi he held negotiations with King

Alfons of Naples. He spent some time in Austria where he was the captain of the Duchy of Carniola. King Matthias Corvinus commended him in the 1460 charter for his wisdom, dignified conducts and loyalty. On several occasions he was the viceroy of Croatia and Dalmatia (with his brother Ivan from 1434-1436, alone in 1437 and with Pavle Špirančić from 1459 — 1463). He died in Modruš in 1481 at the age of 65. The tombstone was most certainly commissioned by his son Bernardin who chose a mason (or more than one) from the Senj stonemasonry workshop. Monuments that were produced at the workshop include the tombstones of Dominika Bedričić from Senj (from 1509) and Modruš Bishop Krištofor (from 1517) as well as the relief of Christ in the iconographic scene of *Imago Pietatis*.